

OD REDAKCJI

Szanowne Czytelniczki, Szanowni Czytelnicy, Szanowne Osoby Czytelnicze,

druga połowa roku 2024 upłynęła pod znakiem publicznej dyskusji nad kształtem regulacji implementujących dyrektywę unijną dotyczące tak istotnych kwestii jak wzmocnienie zasady równości wynagrodzeń dla mężczyzn i kobiet za taką samą pracę lub pracę o tej samej wartości (dyrektywa 2023/970) oraz ochrona osób zgłaszających naruszenia prawa Unii Europejskiej (dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2019/1937). Wprowadzenie mechanizmów przejrzystości wynagrodzeń pracowników oraz wzmocnienie mechanizmów egzekwowania prawa żywo interesuje także inne niż Polska państwa członkowskie, o czym świadczy chociażby tekst otwierający niniejszy numer kwartalnika. Dnia 25 września 2024 r. w życie weszła również długo oczekiwana ustawa z dnia 14 czerwca 2024 r. o ochronie sygnalistów. Nowe przepisy zobowiązują firmy i instytucje do wprowadzenia specjalnych procedur zgłaszania nieprawidłowości. Rozwiązania wprowadzone przez ustawę mają na celu ochronę osób zgłaszających łamanie prawa oraz zabezpieczenie ich przed działaniami odwetowymi ze strony pracodawców. Podmioty prawne stanęły zatem przed dużymi wyzwaniami. W czwartym numerze „Zeszytów Naukowych” z 2024 r. trzech autorów podjęło dyskusję w zakresie powyżej wskazanych zmian. Ponadto w najnowszym numerze czasopisma znalazło się jeszcze pięć artykułów problemowych, jedna glosa oraz jedno omówienie konferencji naukowej i tradycyjne omówienie orzecznictwa sądowego.

W tekście otwierającym, napisanym przez Viktora Križana („On the EU Directive no. 2023/970 on the transparency of remuneration and enforcement mechanisms and its implementation challenges into the legal order of the Slovak Republic”) zwrócono uwagę na nierówność kobiet i mężczyzn w życiu zawodowym w obszarze wynagrodzeń. Pomimo

dotychczasowego rozwoju przepisów unijnych w kwestii równości pracowników nadal zanotowano w 2022 r., iż średnia różnica w wynagrodzeniach kobiet i mężczyzn wynosiła 12,7% w Unii Europejskiej i 17,7% w Słowacji. Autor omawia wiele przyczyn przyjęcia dyrektywy 2023/970 w sprawie przejrzystości wynagrodzeń i egzekwowania prawa. Szczegółowo przedstawia rozwiązania dyrektywy, które powinny być wdrożone przez państwa członkowskie. Koncentrują się one na wprowadzeniu obowiązku zgłaszania różnic w wynagrodzeniach kobiet i mężczyzn przez pracodawców oraz wzmocnieniu narzędzi prawnych potrzebnych do zwalczania dyskryminacji. Viktor Križan pokazuje na przykładzie Słowacji, jakie zmiany w regulacjach prawnych przyniesie implementacja dyrektywy 2023/970 oraz z jakimi wyzwaniem administracyjnymi i finansowymi będą musiały zmierzyć się firmy.

W kolejnym artykule, zamieszczonym w aktualnym numerze „Zeszytów Naukowych” (autorstwa Krystiana Wasilewskiego), podjęto wątek sygnalistów. Przedmiotem przedstawionej w tekście analizy stało się, wskazane w ustawie o ochronie sygnalistów, działanie odwetowe w postaci odmowy nawiązania stosunku pracy. Omówiono je na przykładzie przepisów dotyczących potencjalnych mechanizmów represji, które mogą wystąpić w procesach rekrutacyjnych w administracji publicznej. Autor rozważa, czy obowiązujące przepisy prawne w sposób wystarczający zabezpieczają sygnalistów przed tego rodzaju działaniami oraz na ile przepisy te umożliwiają eliminację praktyk odwetowych w ramach procedur naboru w administracji publicznej.

Część zawierającą artykuły, w których analizie poddano przepisy dotyczące ochrony sygnalistów, zamyka tekst Ewy Drzewieckiej i Artura Biłgorajskiego, który stawia pytanie otwarte, czy dyrektywa w sprawie ochrony osób zgłaszających naruszenia prawa Unii może być stosowana w Rzeczypospolitej Polskiej bezpośrednio? Autorzy opierają się na wypracowanych w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej kryteriach przesądzających o możliwości bezpośredniego stosowania dyrektyw oraz praktyce polskich sądów. Rozważania zawarte w artykule wykraczają zatem poza materię dyrektywy 2019/1937. Jako że dotyczą przesłanek umożliwiających przyjęcie bezpośredniego skutku dyrektywy, można je odnieść także do innych, niewdrożonych dotychczas aktów unijnych lub wdrożonych nieprawidłowo.

Następny artykuł dotyczy kryteriów, na których podstawie oceniany jest nauczyciel akademicki. Autorzy opracowania wskazują na wątpliwości związane chociażby z przenoszeniem w praktyce zasad oceny dyscyplin na zasady oceny nauczycieli akademickich czy kryteriami oceny kierowników katedr. Odwołują się przy tym do doświadczeń uczelni amerykańskich. Przedmiotem przedstawionej w tekście analizy jest także kwestia znacznego marginesu swobody, jaki pozostawia ustawa – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce przy określeniu kryteriów efektywności nauczyciela akademickiego.

Na problematyce związanej z prawem pracy skupia się również Tatiana Wrocławska w swoim tekście „Uwagi w przedmiocie obowiązku pracodawcy zapewnienia racjonalnych usprawnień w miejscu pracy”. Autorka zwraca uwagę na szereg wątpliwości, jakie w praktyce może budzić wykorzystanie instytucji racjonalnych usprawnień, uregulowanej w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Podkreśla, że podstawowym problemem jest niedostrzeganie celów, jakie mają być realizowane przez zastosowanie racjonalnych usprawnień. W konsekwencji jej

zdaniem nierzadko prowadzi to do skutków odmiennych od tych, jakie mają być w założeniu osiągnięte. W związku z obszerną materią Tatiana Wrocławska koncentruje się w szczególności na charakterze prawnym obowiązku pracodawcy zapewnienia racjonalnych usprawnień oraz przesłance, w wyniku której dochodzi do jego aktualizacji względem uprawnionej osoby z niepełnosprawnością.

W artykule zatytułowanym „Sąd Najwyższy *versus* prawa podstawowe, czyli kilka uwag o skuteczności Karty praw podstawowych Unii Europejskiej w polskim porządku prawnym” Anna Podolska przypomina, że 1 grudnia 2024 r. minęło 15 lat, odkąd Karta praw podstawowych Unii Europejskiej uzyskała moc równą traktatom. Status prawny karty w polskim porządku prawnym nie jest jednak jasny, przede wszystkim z perspektywy orzecznictwa Sądu Najwyższego jako sądu, od którego orzeczeń nie przysługuje środek zaskarżenia. Ponadto dla ustalenia tego statusu niezbędna jest analiza ograniczeń w stosowaniu karty wynikających z jej art. 51 ust. 1 oraz protokołu polsko-brytyjskiego. Cenne dla praktyki prawniczej jest to, że tekst bazuje głównie na orzecznictwie, pokazując przede wszystkim perspektywę sądów i trybunałów.

Kolejny artykuł, napisany przez Rafała Stankiewicza, koncentruje się na ocenie skutków, jakie wywołują nieprawomocne orzeczenia wojewódzkich sądów administracyjnych uwzględniające skargę i uchylające decyzje administracyjne, mocą których nadano adresatom decyzji uprawnienia do prowadzenia reglamentowanej działalności gospodarczej. Autor dokonuje celowościowej wykładni normy wynikającej z art. 152 § 1 *in fine* ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, w myśl którego w razie uwzględnienia skargi na akt lub czynność nie wywołują one skutków prawnych do chwili uprawomocnienia się wyroku, chyba że sąd postanowi inaczej. Rafał Stankiewicz prezentuje pogląd, zgodnie z którym stosowanie art. 152 § 1 p.p.s.a. musi uwzględniać cel tego przepisu, którym jest ochrona strony (adresata decyzji) przed pogorszeniem jej sytuacji wskutek ewentualnego wykonania obowiązku wynikającego z nieprawomocnie uchylonej decyzji. Zdaniem autora w przypadku uwzględnienia przez wojewódzki sąd administracyjny skargi na decyzję, która została wykonana przez adresata aktu, nadającej stronie prawo do prowadzenia działalności reglamentowanej, nie ma podstaw do stosowania art. 152 § 1 p.p.s.a.

Ostatni tekst poświęcony jest istotnej i aktualnej problematyce raportowania niefinansowego i wpływu regulacji prawnych z tego obszaru na funkcjonowanie przedsiębiorstw. Magdalena Maria Kos wskazuje w nim, że nowe wymagania wprowadzone dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2022/2464 wnoszą znaczące zmiany zarówno aspektów podmiotowych, jak i przedmiotowych raportowania niefinansowego. W artykule zauważono, że zdecydowanie szerszy krąg przedsiębiorstw został zobowiązany do wypracowania rzetelnych procedur i zastosowania odpowiednich narzędzi technologicznych do raportowania na temat swojego wpływu na środowisko, praktyk związanych z etyką biznesową oraz sposobu zarządzania łańcuchem dostaw.

W dziale poświęconym glosom publikujemy częściowo aprobowane omówienie przez Renatę Waśkiel wyroku NSA z dnia 21 marca 2023 r., III OSK 2148/21, dotyczącego ochrony szczególnej stosunku pracy osoby pełniącej funkcję radnego. Autorka krytycznie ocenia tę część rozstrzygnięcia, w której sąd uznaje, że zgoda rady gminy jest wymagana nie tylko do rozwiązywania przez pracodawcę stosunku pracy z pracownikiem-radnym, ale

także do wypowiedzenia takiej osobie warunków pracy i płacy. Z kolei aprobuje tezę orzeczenia, w której sąd stwierdza, że regulacje ochronne nie mają na celu zapewnienia bezwarunkowej ochrony w sferze praw radnych na gruncie przepisów prawa pracy.

Całość dopełniają sprawozdanie Aleksandry Głównzewskiej z VI edycji Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej Prawniczych Zawodów Zaufania Publicznego pt. „Współczesne wyzwania prawniczych zawodów zaufania publicznego” (12 grudnia 2024 r., Toruń) oraz przegląd najnowszego orzecznictwa Sądu Najwyższego z ostatnich miesięcy 2024 r. zredagowany jak zwykle przez Kacpra Milkowskiego. Życzymy krytycznej i pobudzającej do polemik lektury!

W imieniu kolegium redakcyjnego

*Aneta Giedrewicz-Niewińska
Karolina Rokicka-Murszewska*